

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: En vnderuisningh hurledis der kand hanlis met dem som erre besette. 1547

Citation: Palladius, Peder: "En vnderuisningh hurledis der kand hanlis met dem som erre besette. 1547", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen, H.H. Thiele, 1911-1926, s. 381. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius01val-shoot-workid97939.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

En vnderuisningh huorledis der kand
hanlis met dem som erre bese[x]tte.
Tyllsamen screffuen/ aff
Doc. Petro Palladio.
1547.

Efter et Haandskrift fra 1557
i Vexiø Stiftsbibliotek.

382

**En vnderuisningh huorledis der kand
hanlis met dem som erre bese[x]tte.
Tyllsamen screffuen/ aff
doc. Petro Palladio.
1547.**

1. Pet. 5.

Dieffuellind gaaer om som enn skrydendis løffue och søger epter huem hand kand opsluge/ staer hartt y
moedtt hannom wdj troen.

Tyl le[x]seren.

Myn kierre wen. Jeg er tiett besøgtt aff mange som begerede att iegh paa myte embedis wegne skulle
tilstede att the maate opsøghe them en troelmanere som kunde och wilde mane trolden aff den som de bade
ffor/ och iegh || (end dog jeg er icke saa tyransk eller wuilligh att ieg haffuer løst tyll theris elendighed som
erre besette mett then onde aandtt) icke torde giørre nogitt ther tyll y moedtt myn samuittighedtt. Ty de
papistiske troldmaanere erre ikun dieffelssens gecke/ som hand lader ffor att hand fflyer aff legommÿtt/ paa
thett att hand kand faa thismere mact øffuer sielen paa ett armtt menniske/ oc sÿrcke saa der mett falsk
gudz dÿrckelsse/ helligene paakaldelsse/ oc anden wgudelighed/ som wj haffue seett lighe nock wdj
paffuedom/ huor dieffelind brende aff dett de stenckte paa hannom kaltt wand/ oc loedtt sigh binde mett
stoel och handline til || att stadfeste then wederstygheliige paffuemesse etc. Men dogh haffuer iegh icke
anderledis suarett dertil end att the maathe vel søghe noghen op som thennom wilde tiene y saadann
nøedtt/ dog 383 mett saa skÿell/ att hand skulle lade prouisten y thett herrit se oc lesse thett ord som hand
wilde brughe/ oc hues wgudelighed/ ther kunde findis wdj thett skullde fforbiudis hannom att bruge/ men
dog er der siden ingen kommen som then weÿ wilde vd/ huor mett the gaffue tillkiende/ att thett wor ontt oc
ÿcke goett/ vrangt oc ÿcke reetth/ som the hagde att fare mett. Som Christus siiger: De komme icke tyll
liusitt/ paa thett att || theris gierninger skulde icke straffis.

Nu siunis thett dog att werre mange gode prestmend en haanhed/ att the ÿcke wiidhe strax att tiene
dem som saadant begierre/ anderledis en mett en ffastendis bøn/ som Christus selff giffuer tylkiende/
huilket waare vel oc saa nock att befale gud dett anditt/ oc den giør alsombest som lader thett ther hoes
bliffue. Dog icke dismÿndre haffuer iegh seet nogre stæder oc ordtt som oc saa maa le[x]ssis wdj gode
ffolkis neruerrelsse/ hoes then bessette/ mett en goedtt tro tyll gud/ att hand finder de beste raaedtt selff
epther hans hellighe och werdighe willj. ||

Huorledis mand kand kiende om nogen er bese[x]tt eller eÿ.

Der ere mange gudz plager till offuer sndighe menniske som siunis icke anditt for ffolk en att the erre be[x]se[x]tt/ och the erre dog icke. Der ffor kandt mand ffrst fforfare met den siughe/ och bedhe hannom lesse op sine budordtt/ troen och ffader woer/ och bekiende sin tro. Hues hand kand thett gorre/ thaa er thett ett thegenn/ att hand er icke beseett/ ty then onde maa icke thett liidhe/ ja tr well strax wrenge hans mundtt op till badhe hans rne/ och komme hans gne tll att staa aabne som end brendindis illdtt oc komme hannom tyll att || skraale att the maa hre hannom en hell b igennem/ som thett gick mett then fattighe Hans Skram wdj Ffarendelsse hoes Ringhstedtt/ den tiedtt iegh bad hannom le[x]se oc den tiedtt wj ffulde indt och bad ffor hannom etc.

384

Dett er well en stoer plage att werre beseett/ dog skall mandtt regne thett ffor en suer siugdom som then fallende siughe eller spidalsk siuge/ oc saadane andre som erre ocsaa plager ffor snden/ och icke grue ffor dem som erre besette mere end ffor andre plager/ ffortj/ der som den onde giffuer seg tilkiende/ vdj ghenn/ ne[x]st och mundt paa ffolck/ thett er icke saa ffarligtt/ som dett er met thennom vdj hues hiarter || hand boer lnlighe ved snd oc ondscaff/ de maa grue om freden och icke thsse andre/ offuer hues hierte och seel hand haffuer inghenn magt som wj lesse om lob etc.

Orsage tll huorfor ffolck bliffuer beseette.

Iblantt manghe andre da er ett ontt mundhoff den ffortaghelighste/ nar mand bander och lader ille/ och beder saa mange skock fare ÿ segh/ och tager mundenn saa ffuldtt aff the onde att hand icke kand sptte dem wd moedtt sinn neste/ mett mndre end the brdhe wdtt aff ÿen och ne[x]se oc giffue dem siidhen tylkiende/ att dj erre der tilstedhe/ hannom tll end gudz heffn som will wnde sin næste saa manghe/ saa bliffuer || hans bn i bellien som mand siigher/ heder du paa thett som ontt er saa wederfaris degg dett som ontt er etc.

Och liighe som herren er nr alle dennom som hannom kalde paa/ saa er ocsaa diefflendtt nr alle thennom/ som hannom hde paa/ och sgher epter att komme ÿ dett huss ighen som hand er wdkommen aff. Luc. 11.

In vitas patrum scriffuis/ att end e[x]remitt saa nogle wnghe drenghe lbe tlsammen och leghe. Aid then stundtt the fforlictis wel/ daa saa hand enn hob deÿleghe huidkledhe brn hoess dem/ dett haffuer werritt theris godhe engle/ men strax de begnthe att fendis oc bande och slaÿs/ daa saa hand att the huidklede brn || de stdhe fraa dem/ och der komme nogre 385 sorte suin och laa och welte segh hoes dem/ det haffuer werritt the slemme ondhe aander. etc.

Nar mand fformercker att thett er rett besetthelsse/ daa kand mand frst læse disse epterscreffne euangelia/ huert wdj sin stedte opkaste/ hoes then flughe och ÿ goede ffolckis neruerrelsse etc:

Matt. 4.

Jesus bleff bortt ledtt vdj rckenn aff aanden paa thett hand sculle ffrestis aff dieffelindt etc. illud euangelium dominicale ad finem vsque.

Matt. 8.

Der affthenn kom ffrde the manghe tl lesum som hagde dieffuelscaff och hand || dreff thennom wdtt mett orditt.

Item.

Och der lesus kom ffuer haffuitt vsque ad finem capitis.

Matt. 12.

Daa bleff end blindtt oc stum mand ffrtt till lesum som hagde dieffuelscaff/ och hand legede hannom/ saa att hand kunde tale och see. Et alia qu sequuntur in duobus sequentibus paragraphis.

Matt. 17.

Och der hand kom tÿl skaren duo illj paragraphi vsque ad finem.

Mar. 5.

A principio capitis eo vsque/ Et cæpit prædicare in decapolj quanta fecisset sibj Iesus. etc.

Lu. 9.

Tett skede om anden dagen som the nedttstide || aff bierrigitt etc. eo vsque reddidit eum patrj eius etc.

Nota.

Hues then siughe nyder thÿsse hellighe leÿser ontt ad/ och hand ilde medttfaris aff thenn onde/ maa mand ÿcke ther fføre afflade men gaa lengher ffrem in virtute verbj dej/ wden mand seer saa stoer jemmer eller leffuis ffære/ da kand mand moderere altingist tÿll en anden tidtt.

386

Lu. 10.

De 70. dissipler komme tilbaghe och sagde etc. eo vsque gleder ether ffortj att ethers naffn erre screffne ÿ himelen.

Lu. 11.

Oc Iesus dreff en dieffuel aff end domme etc. totum illud euangelium dominicale. ||

Lu. 13.

Iesus lerde dem ÿ theris sinagoga om sabbathen/ etc. eo vsque hun stoed op och loffuede gud.

Lu. 22.

Simon Simon see sathann haffuer begeritt etc. eo vsque da stÿrcke tÿne brødre.

2. Cor. 4.

Ter som euangelium er skiuldt/ da er thett skiuldt ffør thennom som thenne wersens gud/ det er dieffuelind/ haffuer fforblindit theris wgudeliche hiarter/ paa thett att dett hellige euangelij liuss som er till Christi e[x]re/ icke skall skÿne offuer dem.

Nota.

Her kand hand komme den siughe till at lesse troen om thett er mueligtt/ er thett icke da kand || hand selff dett le[x]sse.

Ephe.6.

Drager gudz waabenn paa attj kunde bliffue staende ÿmoedtt dieffuelssens lønnliche suigactighedtt etc. eo vsque aandzens suerd som er gudz ordtt.

Coloss. 2.

Der ÿ waare døde ÿ ethers syndtt/ eo vsque/ giorde en erligh seier etc.

2.Pet.2.

Gud sparde icke englene som søndede men hand loedtt dem needtt drage tÿll helffuede bundne met helffuedis boendtt att de der skulle pÿnis och fforuaris tÿll dommen.

1. Ioan. 3.

Der tÿll bleff gudz søn obenbariidtt att hand || wilde giørre dieffuellens gierningher tÿll intiidtt.

Vdj lvde sendebreff.

De engle som icke beuarede deris herredom/ men forloedtt 387 theris boligh/ dem haffuer gud foruarit wdj euighe fengssell till then store dags dom.

Nota.

Her maa hand spørre then onde aandtt adtt hui hand er icke ther mett the andre.

Ibidem.

Der Michael engel tretedis mett dieffuelind om Mosi legome/ da torde hand icke føre seg ind paa hannom mett nogen bespotteligh dom/ men sagde herren straffe degh.

Her effter kand hand brughe || then exorcismo som er in baptismj ministerio:

Far wdtt thw læde aandtt och wigh ffra thenne Iesu Christi thienere etc.

Item

Jeg biuder thegh wdj wor herris Iesu Christi naffn att thu wigher ffraa thette gudz barn.

Nota.

Her kand mand bede then siuge læse sin ffaderuor och saa befale dem alle som tÿlstede erre/ att the falde

nedtt paa theris kne[x] och bede ffor then siuge att then allmectiste gud wil gjørre wed hannom epter sin werdighe willj for hans kierre søns Iesu Christi sköldtt.

En fformaningh tyll thennom som erre tyllstede. ||

Kierre wenner her maa i see att dieffuelind er och saa mett yblantt gudz børn som then hellige lob y thett fførste capitell giffuer tyllkiende och end dogh sathanas hoffuitt er knusit sønder aff wor herre Iesu Christo/ dog bider hand os y helene/ dett er/ hand legger segh epter att gjørre os skade/ oc som then hellighe Petrus siigher/ hand gaaer om kringh som en skrydendis løffue/ oc søgher epter huem hand kand slughe/ ja will altiit gierne ind ighen wdj dett huss som hand er wd gaaett aff/ oc er krafftigh wdj the 388 wontro och wgudelighe børn/ || som hand indgick wdj Iuda paa skertorsdags affthenn/ oc ffor hans skyld och aff then affuindtt hand haffuer tyll menniskan er døden kommen y werden/ Men dogh er thett wor trøft/ att hand intiit maa gjørre wedtt noghen creature wdenn aff then almegtiste gudz tyllstedelsse. Ellers der som hand maathe raade offuer os epter hans willj saa togh hand liffuitt aff wos wdj ett øieblick/ och hannom giffuis wndertiidenn mact offuer ett christedtt menneske lidell eller store epter guds willj menniskan tyllgode ffor allehaande sagers sköldtt/ besynderlighe nar the giffue hannom orsaghe tyllt att plaghe thennom. ||

Der ffaare radher then hellige Paulus os till de Epheser y det fierde capitel saa giffuendis till kiende: Y skulle icke giffue dieffuelind rom eller effne/ och y thett siette capitell: Drager waaben paa/ attj kunde staa ymoedtt dieffuelssens suigactighedtt/ oc I. Thim. 3: Huer wocte segh att hand icke falder wdj dieffuelssens ssnare. Oc s. Iacob y thett 4. capittell siigher. Staer ymoedtt dieffuellindt och hand skal fflly ffra ether. Oc s. Peder: Staer hartt ymoedtt hannom y troen/ ty ther ligger jo større magtt paa att wy dett gjørre/ paa thett sigher Paulus 2. Cor. 2. att wy skulle icke besuigis aff sathan/ ellers er hand ett armtt forskutt creature och draghe/ ja thenn gamle hugorm som || sancte Hans bescriffuer hannom Apoc. 12. et 20. tyll att gjørre skade/ som then hellige Paulus befaler the Corrinther att the skulle antuorde den bloedskiendere dieffuelindtt y uoldtt tyll hans legoms fforderffuelsse etc.

Emoedtt alle hans magtt och grumhedtt wille wj saa bede mett then hellige Paulo Ro. vlt. Den rette ffredførste gud almegtiste thre[x]de sathanam wnder wore føder amen.

Finaliter notandum

Her skall huer taghe segh waare ffor ald wgudeligh handell som mand brughede wdj paaedommitt/ thÿ thett heder wisselighe att driffue dieffuelskaff wd y Belzebubs naffn/ nar mand brugher wghudelighe medell der till 389 huilkett || alle gode chrisne predickere skall werre fforbødt mett hebraiske ordtt och andet saadant/ lighe som sathan skulde ycke andett sprock kunde fforstaa/ end hebraiske sprock/ epter att hand er werdzens fførste/ som Christus kalder hannom/ jaa denne werdzens gud som Paulus neffner hannom. Icke fforbiudis heller nogen/ att thale hannom till paa hebraiske maaell aff dem som hebraiske maall fforstaa. Ty thett er jo them saa lætt att siighe till sathan: Zeze Behemoth bischeme adonaj/ som att siighe gack wd gack wdtt Behemoth wdj herrens naffn/ men den som will brughe ett fremmett maaell/ som || hand intid fforstaer selff wdaff dett er icke wdenn geckerj.

Endeligh sigher ieg her som tyllforne/ att mand bruger och lader bruge en fastindis bøn tyll gud ffor then bese[x]tte wdj predickestoelen och wdenn wedtt/ titt oc offte/ dett bliffuer icke giortt till fforgeffuis/ och der hoess en goedtt tolmodighedtt/ saa vell som wdj all anden moedgangh mett ett hoff att thett bliffuer bedre nar gud will/ ho kand eller maa staa emoedtt hans willie/ etc.

Her ware segh huer som mact paa ligger huorledis hand holder huss hieme tyll sitt/ att hand || ycke selffuillighe biuder dieffuelindtt tyll giest/ ty hand lader segh letteligh biude/ och huor hand bliffuer giestbudett/ der gjør hand skade paa folck och fæ/ quegh och korn etc. Och thett skeer nar mand ycke beder morghen oc affthenn/ dett er orligh oc sildigh/ gud om the hellige engles beuarelsse/ om then hellighaandz nade/ ycke tegner segh mett thett hellige korsis tegen och der mett giffuer til kiende/ att hand icke tiener then korsfeste Iesu Christo/ som allene kand foruare hannum ffra dieffuelind och ffraa allt onth.

Dette maa werre korteligh screffuit paa || denne tiedtt ffor en wnderuisningh att hanle mett dem som erre beseett saa langh som kand recke oc hielpe/ paa thett att gode och gudfructighe sogneprester kunde wide att skÿcke dem her wdj nar de øffuer faldis aff nogre vdj saadane sagher.

Den almegtiste gud trede dieffuelliind wnder wore føder/ 390 och husuale alle bedrøffuede hiarter/ oc frj sine wduoide tÿll sÿn hellighe e[x]re och rette dÿrckelsse wedtt thenn rette slanghetre[x]dere hans søn Iesum Christum wor herre.
Amen. ||

Jeg beder alle som dette komme tÿll hende/ att de dett wilde fforstaa och wdlegghe wdj then beste mæningh/ och att inghenn will dett wanbrughe/ men saa brughe det som hand will staa wedtt endenn och suare tÿll paa dommedagh.

Screffuitt hastelighe ÿ Riøffuinghaffn otte dage epter sancte Michels dagh anno domini 1547.
Petrus Palladius.